

Nahmànides i el seu temps

L'època de Mossé ben Nahman, o la cultura i la història dels jueus catalans dels segles XII i XIII.
Actes del Simposi Mossé ben Nahman i el seu temps.
Ajuntament de Girona, desembre de 1995.

El mes de novembre de 1994 l'Ajuntament de Girona i la Universitat de Barcelona varen organitzar un simposi per commemorar que, feia vuit-cents anys, havia nascut a Girona el filòsof jueu Mossé ben Nahman. Al cap d'un any, l'Ajuntament ha editat les Actes que recullen totes les ponències i comunicacions que hi foren llegides.

A través de la figura de Mossé ben Nahman, que fou la més alta autoritat talmúdica del seu temps, es tracten en aquest volum diversos aspectes del món jueu, la seva història, la seva cultura i el seu llegat. Rabí Mossé ben Nahman, o Nahmànides, o Ramban, o, segons alguns, Bonastruc ça Porta, era un home savi i pietós que va exercir una gran influència en les comunitats jueves del seu temps, i que fou tingut en gran consideració i respecte per jueus i no jueus d'arreu del món. Mossé ben Nahman és el millor representant de la Girona jueva.

Els treballs presentats en el llibre es classifiquen en tres grans àrees temàtiques, que són les següents:

1. *L'entorn històric en el qual visqué Mossé ben Nahman.* Un total de sis treballs tracten aspectes relacionats amb la història dels jueus catalans medievals dels segles XII i XIII. Destaca l'exhaustiva ponència de David Romano, «Els jueus de Girona als segles XII i XIII» (pàg. 11-76), centrada en l'estudi detallat de la cultura, la demografia, la societat, l'economia i la vida quotidiana de la comunitat jueva gironina. Són especialment interessants algunes consideracions innovadores, tals com el plantejament que les comunitats jueves de Besalú i Girona haguessin constituït, en un

període, una sola Aljama; o l'estudi de la família ça-Porta, que, segons l'autor, fou la de Mossé ben Nahman. Danielle Lancu, en la seva ponència «Affinités historiques et interférences culturelles chez les communautés juives de l'espace occitano-catalan» (pàg. 113-140), planteja el tema de les relacions que existien entre les comunitats jueves d'una i altra banda de Pirineus, lligams més estrets que no pas els que hi havia entre els jueus catalans i els seus coetanis de Castella. Les relacions eren en l'àmbit espiritual, intel·lectual, familiar i comercial, i lancu no dubta a afirmar que existia una veritable homogeneïtat entre les comunitats jueves del que ella anomena l'espai catalano-occità. Això seria una mostra més del fet que la Catalunya jueva de l'edat mitjana difícilment pot ser identificada amb Sefarad, terme que hauria designat l'espai peninsular que contenia Castella i Al-Andalus, però no pas la Corona Catalano-Aragonesa.

Dins de l'àrea de l'entorn històric de Mossé ben Nahman s'hi contenen també les comunicacions sobre els jueus de Puigcerdà, de C. Denjean (pàg. 241-256), sobre els de Torroella de Montgrí, de X. Soldevila (pàg. 319-326), sobre la hipotètica intervenció de jueus en la planificació de ciutats catalanes, de M. Saura (pàg. 295-318) i sobre la situació jurídica dels jueus a Catalunya, d'E. Vila (pàg. 327-337).

2. *L'entorn cultural de Mossé ben Nahman.* Els estudis que tracten aquest aspecte posen de manifest la importància de la cultura jueva catalana medieval i mostren la riquesa cultural i espiritual dels temps de Mossé ben Nahman. Del pensament i la cultura dels jueus catalans i del seu llegat, en parla J. Ribera, en la seva ponència «La cultura jueva a la Catalunya medieval» (pàg. 91-112), que tracta dels camps científics i literaris cultivats pels jueus catalans. El professor Ribera destaca la importància que tingueren els jueus catalans en la transmissió de la cultura sefardita, és a dir, dels regnes de Castella i Al-Andalus, cap a les comunitats de Provença i de centreuropa. Altre cop, doncs, es presenta la divergència entre Catalunya i Sefarad, i el paper de pont d'unió de cultures que exerciren els jueus catalans. W.Z. Harvey, en la seva ponència intitolada «Aspects of jewish philosophy in medieval Catalonia» (pàg. 141-158), presenta els grans representants del judaisme català als segles XII i XIII, i considera que, mentre Barcelona és la ciutat més important per la filosofia jueva, és indubtable que el misticisme jueu té el seu gran exponent a Girona. La comunicació de M. Forcano (pàg. 257-266) tracta la controvèrsia maimonediana a Catalunya. La de J.

MOSSÉ ben NAHMAN
I EL SEU TEMPS

MOSSÉ ben NAHMAN
Y SU TIEMPO

THE LIFE AND TIMES
OF MOSSÉ ben NAHMAN

SIMPOSI COMMEMORATIU DEL VUITÈ CENTENARI DEL SEU NADREMENT 1194-1994

Ajuntament de Girona

Gren (pàg. 267-282) exposa les relacions entre Lull i els jueus en els seus intents d'evangelitzar-los. I la de P.M. Dreizik (pàg. 283-295) analitza la influència d'Abraham bar Hiyya en el cabalista gironí Esdres ben Selomó.

3. L'obra i el pensament de Mossé ben Nahman. Aquest tema, el més estretament relacionat amb la figura de Nahmànides, el tracten tres ponències. Yom Tov Assis, a «Nahmànides y su concepción del judaísmo» (pàg. 77-91) exposa la importància de Nahmànides com a dirigent espiritual de la comunitat jueva, i la seva assenyada actuació en la lluita entre tradicionalistes i maimonidistes. Només a Catalunya, assegura, terra d'intercanvis i contactes culturals, podia sorgir una figura com Nahmànides, tan important pel judaisme de totes les èpoques. Joseph Dan, a «Nahmanides and the development of the concept of Evil in the Kabbalah» (pàg. 159-182), analitza la concepció que Mossé ben Nahman tenia del Diable. Segons la Càbala, el Diable no és una part de la figura divina o del sistema diví de la Creació, sinó que és un element introduït en el món pel pecat de l'Home. Nahmànides, insigne estudiós de la doctrina cabalística, dedicà a aquest tema una part del seu comentari al Pentateuc. *Eduard Feliu presenta la gran obra de Mossé ben Nahman a «El Comentari al Pentateuc de Mossé ben Nahman»* (pàg. 183-240), i mostra el costat més humà de Mestre Mossé de Girona, a qui qualifica com «un home del seu temps». Nahmànides era un intel·lectual arrelat a la seva terra, integrat en el seu entorn i que participava de la filosofia i la ciència de la seva època, en pràcticament tots els seus aspectes. Era «un eclèctic, un disputador temible, una personalitat forta digna de representar el judaisme davant les més altes autoritats civils i eclesiàstiques del país».

Les *Actes del Simposi Mossé ben Nahman i el seu temps* són una bona aportació a l'estudi de la història i la cultura jueves a Catalunya i una important eina de treball per a futures investigacions.

Sílvia Planas i Marcé

Josep Alsina i Bofill, l'exemple

CASASSAS, Oriol;
Josep Alsina i Bofill, l'exemple

Biblioteca Abat Oliba
Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Oriol Casassas ens presenta la biografia de Josep Alsina i Bofill (Palafrugell, 1904-1993), editada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat amb motiu del XV Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. El treball de Casassas, col·laborador del doctor Alsina, ens permet, a través d'una agradable lectura, conèixer o retrobar el pensament i les activitats en els camps de la medicina i la llengua catalana d'una persona excepcional al llarg de quasi un segle, amb especial atenció als temps difícils del franquisme.

La vocació d'Oriol Casassas (Sabadell, 1923), *metge pediatre, ha estat la mateixa que Josep Alsina, la medicina i l'actualització del vocabulari mèdic català. El doctor Casassas va succeir el doctor Alsina en la presidència de l'Acadèmica de Ciències Mèdiques de*

Oriol Casassas

JOSEP ALSINA
I BOFILL,
L'EXEMPLE

BIBLIOTECA
ABAT
OLIBA

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Catalunya i Balears l'any 1978, i, com ell, ha estat distingit amb la Creu de Sant Jordi de la Generalitat.

Per explicar la vida, la personalitat i el caràcter del doctor Alsina, Casassas ha comptat amb els seus propis records i els de familiars i amics, i amb la consulta dels documents que són fruit de la trajectòria del personatge. Les notes escolars, els títols acadèmics i els nomenaments rebuts, la correspondència, les entrevistes concedides, els textos científics publicats, les conferències llegides, són alguns dels materials emprats per resseguir una biografia en què sovint ens parla el mateix biografiat. Talment com un detectiu, l'autor esbrina detalls significatius, com la primera vegada que Alsina escriu o quines són les primeres lectures.

Al llarg de les 296 pàgines, Josep Alsina i Bofill es perfila com un exemple de tenacitat, de defensa de les pròpies conviccions, de capacitat de sobreposar-se a les dificultats; aquestes qualitats, al servei de la medicina i la llengua, de la defensa de la dignitat de les persones i dels pobles i del nacionalisme català, són les que poden explicar-nos les seves realitzacions. Metge internista especialista en nefrologia, col·laborador d'un primer diccionari de medicina (el *Corachan*, fruit del 6è Congrés de Metges de Llengua Catalana, l'any 1930), i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona des del primer any de funcionament (1933), va patir la presó durant la guerra i la depuració franquista. Des de llavors es va dedicar professionalment a la medicina privada i a col·laborar amb l'Institut d'Estudis Catalans i associacions mèdiques des d'on impulsà els estudis de lexicografia mèdica catalana. El 1970 va fer el seu discurs com a membre